

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

2/2019

гр.София, 25.11.2020 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание
на Гражданска колегия по протокол от 02.11.2020 г., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
МАРИЯ ИВАНОВА
БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	14. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
2. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	15. ЖИВА ДЕКОВА
3. ВЕСКА РАЙЧЕВА	16. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
4. ПЛАМЕН СТОЕВ	17. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
5. ДИЯНА ЦЕНЕВА	18. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
6. БОЙКА СТОИЛОВА	19. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
7. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	20. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
8. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	21. ЗОЯ АТАНАСОВА
9. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	22. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
10. МАРИО ПЪРВАНОВ	23. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
11. ЕМИЛ ТОМОВ	24. БОРИС ИЛИЕВ
12. АЛБЕНА БОНЕВА	25. БОЯН ЦОНЕВ
13. БОНКА ДЕЧЕВА	26. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
	27. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ

28. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
29. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
30. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
31. ЛЮБКА АНДОНОВА
32. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
33. ГЕРГАНА НИКОВА
34. МАЙЯ РУСЕВА

35. ЕРИК ВАСИЛЕВ
36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
37. ВАНЯ АТАНАСОВА
38. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
39. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
40. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
41. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА

Тълкувателно дело № 2 по описа за 2019 г. на Общото събрание на Гражданска колегия, докладвано от съдия МИМИ ФУРНАДЖИЕВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 17.06.2019 г. на председателя на ВКС, с което въз основа на предложение на заместника на председателя на ВКС и ръководител на Гражданската колегия е сезирано Общото събрание на Гражданската колегия за приемане на тълкувателно решение поради констатирана противоречива практика на съдилищата по въпроса:

„Допустима ли е молба по реда на ЗЗДН за съдебна защита срещу нов акт на домашно насилие, следващ по време издадена в полза на същото пострадало лице заповед за защита по чл. 15, ал. 2 ЗЗДН, с която спрямо същия ответник/извършител е наложена мярка по чл. 5 ЗЗДН, чийто срок не е изтекъл?“

По посочения въпрос в едни съдебни актове, предвид постановеното в полза на молителя срещу същия ответник съдебно решение, въз основа на което е издадена заповед и е наложена мярка за защита по чл. 5, ал. 1, т. 1 ЗЗДН, се приема, че за молителя не е налице правен интерес от подаването на друга, последваща молба до съда за защита по реда на ЗЗДН, в която се твърди нов – друг, последващ, акт на домашно насилие, извършен от ответника, поради безсрочния характер на мярката по чл. 5, ал. 1, т. 1 ЗЗДН, незабавното изпълнение на заповедта за защита, за което следят полицията и прокуратурата съгласно чл. 20 и 21 ЗЗДН, както и с инкриминирането на неизпълнението на заповедта за защита от домашното насилие в чл. 296, ал. 1 НК (ДВ бр. 16/2019 г.). В тези актове се приема, че с издадената заповед редът за защита по ЗЗДН се изчерпва, и последващите актове на домашно насилие следва да се установяват от органите на наказателното производство, защото съставляват престъпление, което се установява по реда на НПК; наказателноправната защита е по-интензивна и е възможно да се наложат както мерки за неотклонение на извършителя, включително „задържане под стража“ (чл. 58 НПК), така и мерки за защита на пострадалия (чл. 67 НПК).

В други съдебни актове се приема за допустима друга/нова, последваща молба за защита до съда по реда на ЗЗДН, в която молителят

твърди, че от същия ответник е извършен нов/друг акт на домашно насилие, включително последващ вече издадена в полза на същото пострадало лице срещу същия извършител съдебна заповед за защита от домашно насилие, поради характера на отговорността според чл. 1, ал. 2 ЗЗДН и различните по вид, степен на интензивност и продължителност мерки по чл. 5 ЗЗДН, които могат да се налагат от съда за различните актове на домашно насилие в рамките на различни или едно и също производство по реда на ЗЗДН. В тези актове се приема, че редът за защита по ЗЗДН и наказателноправният ред не се изключват един друг; съдът дължи защита срещу всеки акт на домашно насилие съгласно чл. 4, ал. 1 от закона; предвиждането на различни мерки за защита по чл. 5 ЗЗДН не създава пречка при един акт на домашно насилие, предмет на дело, да бъдат наложени едни мерки по вид, степен на интензивност и продължителност, а при друг, последващ акт на домашно насилие, предмет на друго дело, да се наложат други мерки, при единственото изискване за еднократност на наложените мерки по отношение на един акт на домашно насилие.

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд приема за правилно второто становище.

Законът за защита срещу домашното насилие осъществява концепцията за бърза защита на пострадалите от домашно насилие, като се предвижда всяко лице, пострадало от домашно насилие, ако е навършило 14 години, или някое от изрично изброените в чл. 8, т. 2-4 лица, да може да се обърне към съда за защита. Отделно от молбата за защита до съда, в случаите, когато има данни за опасност за живота или здравето на пострадалото лице, то може да подаде и молба до органите на МВР за предприемане на мерки по ЗМВР. Когато молбата съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, районният съд в закрито заседание без призоваване на страните издава заповед за незабавна защита в срок от 24 часа от получаването на молбата.

Производството по чл. 12 и сл. ЗЗДН е такова по спорна администрация на гражданските правоотношения. Заповедта не разрешава правен спор, а съобразно правното положение между страните определя ред и начин за упражняване на материалните права и задължения помежду им. Веднъж сезиран, съдът постановява онова, което приема за законосъобразно, но и целесъобразно за съответното гражданско правоотношение, правейки преценка въз основа на заложените в закона критерии. Правото да се сезира съдът с искане за администриране на гражданските правоотношения не се преклудира при произнасянето на съда и страните могат отново да се обърнат към него с искане да определи ред и начин на упражняване на материалните им отношения.

Страни в производството са молителят и лицето, за което се твърди, че е извършило домашно насилие, а при подадена молба от лицата по чл. 8,

т. 2 и 4 ЗЗДН, служебно се конституира и пострадалото лице. Производството по чл. 12 ЗЗДН е спорно, провежда се открито съдебно заседание, страните представят допустими по ГПК доказателства, доказателства могат да се събират и служебно от съда (чл. 14, ал. 1 ЗЗДН), заповед за защита може да се даде и само при наличие на декларация от молителя за извършено насилие по чл. 9, ал. 3 ЗЗДН. Съдът допуска доказателства в подкрепа или опровержение на правнорелевантните факти, като в хода на производството не се прилагат процесуалните преклузии по ГПК, и страните могат да сочат всякакви факти (не само нововъзникнали и новооткрити) до решаването на спора. Съдът постановява решение, с което отказва да издаде или издава заповед за защита по чл. 16 ЗЗДН. При определяне на защитната мярка по чл. 5, ал. 1 ЗЗДН, съдът не е обвързан от искането в молбата, а се ръководи от целта да даде пълна, адекватна и ефективна защита на пострадалото лице. По отношение на един акт на домашно насилие, след влизане в сила на заповедта за защита, не могат да се налагат други мерки, освен посочените в заповедта.

Отговорността за домашно насилие, предвидена в ЗЗДН, е отделен вид отговорност, която не изключва гражданската, административнонаказателната и наказателната отговорност. Тъй като всеки акт на домашно насилие като форма на насилие е с различно естество, интензивност и последици, и законът предвижда различни мерки за защита от домашно насилие, то всяка мярка за защита следва да е съответна на извършения акт, съобразно неговата тежест, продължителност, последици. Целта на защитата по ЗЗДН е да се преустанови осъществено срещу молителя посегателство, едва след което да се прояви и превантивното и възпиращо действие на наложената спрямо извършителя защитна мярка.

Актът на домашно насилие, разглеждан в производството по ЗЗДН, може да съдържа и обективните и субективните признаци на конкретен престъпен състав, като обичайно тези прояви се свързват с престъпления срещу личността от общ и частен характер. Актът на домашно насилие може да съдържа и белезите на деликта по чл. 45 ЗЗД, както и да осъществява състав на административно-наказателна отговорност. По тази причина законът в чл. 1, ал. 2 ЗЗДН предвижда възможността пострадалото лице да избере по какъв ред да защити правата си. От друга страна, сезирането на съда, административнонаказващия орган или прокуратурата за осъществяване на защита по друг, предвиден в закона ред, не препятства възможността на пострадалото лице да търси необходимата, адекватна и навременна мярка за защита по ЗЗДН. В случаите, когато насилственото поведение продължава или приема други форми, по избор на пострадалото лице съдебната заповед може да бъде подкрепена с други способности. Те са предвидени в чл. 21 ЗЗДН, за да могат пострадалите от домашно насилие да получат пълна защита.

Всеки акт на домашно насилие, при подадена молба за защита от съда, следва да бъде санкциониран като се наложи поне една от мерките по чл. 5, ал. 1 ЗЗДН. При избора на мярката, която да бъде наложена, съдът не взема предвид формата и степента на вината на извършителя. Мярката няма за цел да го превъзпита (макар косвено да може да се постигне подобен ефект), а да преустанови, евентуално да предотврати по-нататъшни посегателства върху пострадалото лице.

Действието на постановената мярка не може да се разпростира върху бъдещи актове на насилие. В противен случай пострадалият остава без адекватна защита за периода, през който наложената мярка за защита действа, а при наложена мярка по чл. 5, ал. 1, т. 1 ЗЗДН – при повторен/последващ акт на насилие тя изобщо не може да бъде прилагана, което не би въздействало превантивно върху извършителя, след като не е под угрозата да му бъде наложена нова санкция. Новата молба, при продължаващо поведение на насилие, дори от същия вид, за който вече е предоставена защита, може да е индикация, че наложената мярка не е дала резултат, и съдът може да реши да наложи две или повече мерки за един и същи нов/последващ акт на домашно насилие. В случаите, когато новата молба дава данни за ескалация на вече веднъж или повече случаи констатирано и санкционирано домашно насилие по реда на ЗЗДН, и данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота и здравето на молителя в хипотезата на чл. 18, ал. 1 от закона и, вместо да се изпълнят изискванията на закона и да се издаде заповед за незабавна защита, съдът прекрати производството поради недопустимост на молбата, ще се достигне до тежка колизия с целите и принципите на ЗЗДН.

Задължителното свързване на мерките по ЗЗДН с наказателната отговорност, предвидена с чл. 296, ал. 1 НК, при неизпълнение на наложена мярка за защита от домашно насилие, съответно поставянето им в необходима последователност, би довело до извода, че за всеки нов/последващ акт на домашно насилие няма да се получи защитата по ЗЗДН, а на преследване, разследване и санкциониране по наказателноправен ред ще подлежи неизпълнението на вече дадена заповед за защита. Наложително е да се съобрази, че изпълнителното деяние по чл. 296, ал. 1 НК се отнася към групата престъпни посегателства, чрез които се възпрепятства изпълнението на вече постановени съдебни решения, включително такива по ЗЗДН. Това означава, че отговорността по чл. 296, ал. 1 НК няма връзка с осъществен от същия деец последващ акт на домашно насилие, за който съдът е сезиран с нова молба за защита, както и че при това престъпление не се накърняват права на отделна личност – такова засягане е несъставомерно.

Следва да се има предвид и спецификата на наказателния процес. Образуването, развитието и приключването на наказателното

производство се осъществяват по правилата на НПК, чиито задачи, установени в чл. 1 от този закон, са различни от установените със ЗЗДН.

Отделно от това, предвидените в НК наказания за извършване на съответното престъпление не винаги могат да дадат необходимата ефективна защита на пострадалия. Мерките за неотклонение по НПК също нямат за цел да защитят пострадалото лице, някои не ограничават правата на обвиняемия от гледна точка на контакт с пострадалия, а някои са несъвместими с осъществяването на ефективна защита на пострадалия от домашно насилие. Аргумент в полза на виждането, че наказателното производство е по-ефективна мярка за защита на пострадалото лице при нов/последващ акт на домашно насилие, не може да се черпи и от предвидените в чл. 67 НПК мерки за защита на пострадалия, тъй като в наказателноправен аспект за престъплението по чл. 296, ал. 1 НК пострадалото от акт на домашно насилие лице няма качеството „пострадал“ по смисъла на чл. 74 НПК; не са предвидени и адекватни мерки за защита на пострадало от домашно насилие лице преди извършителят да бъде привлечен като обвиняем, едва след което пострадалият да може да получи защитата по чл. 67 НПК.

Производството по ЗЗДН предоставя гаранции за защита и на двете страни в процеса. Ако се приеме, че за молителя липсва правен интерес да подаде пред съда искане за защита при нов, последващ акт на домашно насилие, то правото на защита на пострадалото лице ще е сериозно накърнено. Последващата молба не може да бъде квалифицирана като допустима или недопустима, преди съдът да е установил дали за съответния акт на домашно насилие вече не е наложена мярка за защита, както и дали молбата не се отнася за нов вид акт на домашно насилие, извършено от ответника, независимо, че той е изпълнил заповедта на съда, издадена по предходна молба.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд

РЕШИ:

Молба по реда на ЗЗДН за съдебна защита срещу нов акт на домашно насилие, следващ по време издадена в полза на същото пострадало лице заповед за защита по чл. 15, ал. 2 ЗЗДН, с която спрямо същия ответник/извършител е наложена мярка по чл. 5 ЗЗДН, чийто срок не е изтекъл, е допустима.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

МАРИЯ ИВАНОВА.....

БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	17. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
2. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	18. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
3. ВЕСКА РАЙЧЕВА	19. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
4. ПЛАМЕН СТОЕВ	20. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
5. ДИЯНА ЦЕНЕВА	21. ЗОЯ АТАНАСОВА
6. БОЙКА СТОИЛОВА	22. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
7. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	23. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
8. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	24. БОРИС ИЛИЕВ
9. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	25. БОЯН ЦОНЕВ
10. МАРИО ПЪРВАНОВ	26. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
11. ЕМИЛ ТОМОВ	27. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
12. АЛБЕНА БОНЕВА	28. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
13. БОНКА ДЕЧЕВА	29. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
14. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА	30. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
15. ЖИВА ДЕКОВА	31. ЛЮБКА АНДОНОВА
16. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА	32. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА

33. ГЕРГАНА НИКОВА	38. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
34. МАЙЯ РУСЕВА	39. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
35. ЕРИК ВАСИЛЕВ	40. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА	41. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
37. ВАНЯ АТАНАСОВА		